

ЦИМБРИЛО Світлана Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов,
 Національний університет «Львівська Політехніка»
 e-mail: svtlana.ts77@gmail.com

ЗНАЧЕННЯ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ФАКТОР ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ТЕХНІЧНИХ ВИШАХ

У статті розглядається значення іншомовної підготовки студентів ВНЗ як фактору полікультурного виховання у процесі вивчення іноземних мов, описано його основні складові. Аналізується поняття іншомовної підготовки студентів у технічних вишах. Визначено сутність та окреслено завдання полікультурного виховання. Охарактеризовано особливості полікультурного виховання та виділено його базові принципи. Відзначається науковий аналіз цієї проблеми, яка є свого роду ключем до вирішення багатьох проблем у сфері міжособистісної взаємодії як у діловому, культурному так і в побутовому аспектах.

Ключові слова: іншомовна підготовка; студенти; вищий технічний навчальний заклад; полікультурне виховання.

Постановка проблеми. Поряд з інтернаціональним вихованням великого значення набуває полікультурне виховання — врахування культурних і виховних інтересів національних та етнічних меншин. Полікультурне виховання наголошує на взаємозв'язку культур, одна з яких домінує. Подібність полікультурного та інтернаціонального виховання в тому, що полікультурне виховання, як і інтернаціональне, передбачає: міжнаціональну і міжетнічну взаємодію; формування почуття солідарності і взаєморозуміння; протистояння дискримінації, націоналізму, расизму. На відміну від інтернаціонального виховання, полікультурне передбачає: освоєння культурно-освітніх цінностей; взаємодію різних культур у плюралістичному культурному середовищі; адаптацію до інших культурних цінностей.

У полікультурному вихованні, як і в інтернаціональному, врахування етнічних і національних особливостей є важливішим. Одним із складових елементів системи сучасної вищої освіти є іншомовна підготовка фахівців. Одним із напрямів програми навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах є спрямованість на спеціалізацію та майбутню професійну діяльність студентів [1, с.24].

Майже всі великі країни світу належать до полікультурних і поліетнічних співтовариств. У них проживають національні меншини, а внаслідок масової

імміграції формуються інші етнічні групи. Необхідність толерантного співіснування з етнічними і національними меншинами породжує потребу полікультурного виховання як важливого соціального принципу і пріоритету шкільної політики.

Головне завдання полікультурного виховання – усунути суперечності між системами і нормами виховання домінуючих націй, з одного боку, і етнічних меншин – з другого боку. Воно припускає адаптацію етнічних груп одна до одної та відмову етнічної більшості від культурної монополії, що ціннісне відношення особистості до світу – першооснова, конститутивне ядро людини і як індивіда, і як інтегрованого члена суспільства [2, с. 180].

Аналіз попередніх досліджень. Із широкої палітри вітчизняних досліджень основоположними є: – вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору (В.П. Андрущенко, М.З. Згуровський, К.В. Корсак, В.Г. Кремень, В.І. Луговий, Н.Г. Ничкало, І.П. Приходько, М.Ф. Степко, та ін.) – модернізація і нова якість освіти та професійної підготовки майбутніх фахівців, яка, зокрема, досягається формуванням і розвитком інтегрованих знань, навичок і вмій на основі міждисциплінарної інтеграції (В.П. Андрущенко, М.Б. Євтух, В.Г. Кремень, О.В. Левчук, Н.Г. Ничкало, Г.В. Онкович, Н.М. Дем'яненко, В.Я. Карачун, І.М. Козловська, І.Я. Пастирська та ін.); впровадження інноваційних освітніх технологій (І.М. Дичківська, В.М. Манько, Г.В. Онкович, В.В. Химинець, О.Г. Ярошенко та ін.) – дослідження зарубіжних освітніх тенденцій (В.П. Кряжев, О.О. Максименко, А.В. Ржевська та ін.); – використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі (В.Ю. Биков, Н.І. Бойко, О.П. Буйницька, Т.І. Коваль, О.І. Шиман); – підвищення ефективності іншомовної підготовки у вищій школі за рахунок надання їй професійно орієнтованої і профільної спрямованості (В.М. Александров, Г.В. Барабанова,

О.В. Бернацька, Ю.В. Дегтярєва, О.Ю. Іванова, С.Є. Мазанова); – формування іншомовної професійної компетентності студентів немовних спеціальностей (О.А. Алмабекова, Н.І. Алмазова, А.С. Андрієнко, Н.М. Ізорія, Т.А. Костюкова, В.В. Махова, Н.О. Микитенко, А.Л. Морозова, С.Ю. Ніколаєва, І.В. Секрет, В.Ф. Теніщева та ін.); – формування навичок міжкультурної комунікації (С.І. Гарнаєва, Р.О. Гришкова, О.П. Демиденко, О.О. Чекун та ін.); – формування здатності до професійної комунікації в полікультурному просторі (М.В. Дружиніна, А.К. Крупченко).

Серед численних праць західноєвропейських науковців у сфері професійного навчання вирізняються дослідження за напрямками, які корелюють з нашими цілями, а саме: – реформування вищої освіти в контексті євроінтеграційних процесів та Болонської конвенції (Р. Стернберг (R.J. Sternberg), Г. Шапер (H. Schaerer та ін.); – значення компетентності для сучасного суспільства (В. Гутмахер (W. Gutmacher), Б. Менсфілд (B. Mansfield), Дж. Равен; Г. Спенсер-Отей (H.P. Spencer-Oatey), Р.Дж. Стернберг (R.J. Sternberg) та ін. – компетентність у навчанні іноземних мов (М. Бернс (M. Berns); М. Кенел (M. Canal) та ін.); – міжкультурна компетентність (Г.Д. Браун (H.D. Brown), М. Вугам (M. Бирам), М.В. Люстіг, Дж. Кестер (M.W. Lustig, J. Koester); С. Ратхе (S. Rathje), Б. Рей (B. Rey) та ін. – інтернаціоналізація освіти (С. Ган (C. Hahn), Г. де Віт (H. de Wit), Дж. Найт (J. Knight), Р. Скотт (P. Scott), А. ван Гаален (A. van Gaalen), М.С. Ван дер Венде (M.C. Van der Wende) та ін.); – бізнес і навчання іноземних мов (Р.Дж. Едельштайн (R.J. Edelstein), Р.Р. Джордан (R.R. Jordan), М. Джеффі Уот і Рей Шауб (M. Geoffrey Voght and Ray Schaub) та ін.); – шляхи реалізації іншомовної підготовки як невід'ємної складової вищої професійної освіти (Дж. Еглоф, А. Фітцпатрік (G. Egloff, A. Fitzpatrick); – інформаційно-комунікаційні технології у навчанні іноземних мов (К. Ахмад, Г. Горбет, М. Роджерс, Р. Сасекс (K. Ahmad, G. Corbett, M. Rodgers & R. Sussex).

Мета статті. Розглядаючи проблему підготовки студентів – майбутніх фахівців, інтерес до вивчення питання мовної освіти зростає з урахуванням сучасних умов підготовки майбутніх інженерів за

новими державними стандартами, що й зумовлює актуальність поглибленого вивчення проблеми надання мовної освіти студентам вищих технічних закладів. Тому метою статті є розгляд проблем під час формування мовної готовності студентів, а саме проблема іншомовної підготовки як фактору полікультурного виховання студентів у технічних вишах.

Виклад основного матеріалу. Модернізація національної освіти України, перебудова середньої та вищої школи, спрямовані на забезпечення кожній молодій людині можливостей для всебічного розвитку, підвищення загальнокультурного і професійного рівня самоосвіти, відтворення і зміцнення інтелектуального потенціалу нації, вимагають суттєвого піднесення якості навчання молоді, підготовки її до самостійного професійного життя.

Зміст полікультурного виховання зорієнтований на створення умов для соціально-культурної ідентифікації особистості, яка визначає її статус під час участі в міжкультурному діалозі та забезпечує її первинним досвідом вивчення культури, на формування уявлень про культурно-етнічну різноманітність світу як у просторі, так і в часі; на виховання терпимості та поваги права кожного народу зберігати свою культурну самобутність; на оснащення студента поняттєвим апаратом, який забезпечує можливість найбільш повного опису полікультурного середовища; на розуміння студентами технологій реконструкції цінностей культурних спільностей, які беруть участь у діалозі, що є першим кроком до розуміння мотивів, настанов і упереджень учасників діалогу культур; на розвиток у студентів здібностей до критичного засвоєння полікультурної реальності. Варто звернути увагу викладачеві під час навчання студентів іноземної мови на методіку сучасного підходу індивідуалізації навчання студентів для виховання студентів як полікультурних мовних особистостей. Оволодіння мовою як засобом спілкування для сприйняття світу, людей та ідей проходить ефективніше в рівноправній співпраці, активному пошуку, у вирішенні проблемно-пошукових завдань і досягненні значущих цілей через подолання перешкод, мовного бар'єру, а головне і найефективніше - в країні, мова якої вивчається, серед носіїв мови.

Професійне становлення майбутнього інженера спрямоване не тільки на засвоєння знань, умінь, навичок, що дозволяють вдосконалювати виробничу діяльність та здійснювати інноваційний прорив у технічній галузі, а й на розвиток його особистості в соціокультурному середовищі, оскільки феномен культури дедалі більше визначає ключові моменти професійної діяльності та людського буття. У цьому контексті формування полікультурної компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів у процесі їхньої професійної підготовки набуває особливого значення. Мовна практика повинна бути забезпечена на високому професійному, дидактичному, європейському рівні. Формування спільного освітнього простору набуває реальних обрисів. Здійснюються спеціальні європейські проекти і програми: «Лінгва», «Еразмус», «ТЕМПУС», «КОМЕТТ», «Петра» та інші, їх мета, з одного боку, - це обмін знаннями, методами навчання й виховання, а з іншого - формування спільних поглядів на картину світу, його існування й перетворення.

Серед проектів ХХІ століття для українських викладачів та студентів найдоступнішими є такі, як: «Допомога новим країнам – членам ЄС в оновленні вищої освіти», «Вища освіта для демократичного суспільства», «Побудова університету завтрашнього дня: політика та практика вищої освіти в Європі». Аналіз матеріалів міжнародних наукових конференцій, наукових розробок у галузі методики викладання іноземних мов, нормативних документів з освіти, власного досвіду, досвіду викладачів-наставників доводить необхідність для фахівця володіння іноземними мовами, що розглядається як спосіб життя в діалозі культур, мов і релігій, а також як основа можливостей критичного розгляду інформації, що надається ЗМІ, рекламою, Інтернетом.

Метою освіти визнано не лише знання іноземної мови, а вміння нею користуватися. На сучасному етапі розвитку методики навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей особливою проблемою постає мотивація студентів у вивченні іноземної мови, оскільки вивчення іноземної мови не є їхнім майбутнім фахом. Для вирішення даної проблеми слід внести зміни до змісту, форм та методів навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих технічних навча-

льних закладів, щоб ця діяльність якнайкраще розвивала і формувала творчі здібності студентів. Сучасна вища освіта повинна забезпечувати різнобічний розвиток студента як особистості, сприяти виявленню та розвитку здібностей, враховувати індивідуальні відмінності, розвивати самостійність, творчість, наполегливість та відповідальність. Новою тенденцією у методиці навчання іноземної мови є використання індивідуального підходу. Індивідуальна форма навчання – одна із форм організації навчального процесу, яка спрямована на організацію навчального процесу із урахуванням індивідуальних відмінностей та особливостей кожного зі студентів, для їх становлення як особистості.

Одні дослідники розуміють світове глобалізоване співтовариство як різноманітність без єдності [3, с. 6], для якої характерна поліцентричність, соціокультурна і політична багатомірність [4, с. 7]. Інші ж – навпаки висловлюють припущення, що соціокультурна глобалізація, яка несе з собою змішання та взаємопроникнення культур і ідентичностей, зумовлює розвиток епохи єдиного світу [5, с. 14]. Деякі дослідники проголошують тезу про невідворотність конфлікту між різними культурно-цивілізаційними системами, стверджуючи, що в новому світі основні відмінності між людьми і народами мають не ідеологічний, не політичний, не економічний, а культурний характер.

Іншомовна підготовка майбутнього інженера після закінчення ВТНЗ, згідно Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти має відповідати хоча би рівню В2. Студенти мають оволодіти не тільки комунікативною компетенцією а і такою важливою компетенцією як професійно-комунікативна компетенція, яка включає в себе : готовність та здатність до оволодіння предметними, науковими знаннями у професійному спілкуванні; інтегральну властивість особистості, яка синтезує в собі загальну культуру спілкування та її прояви у професійній діяльності; інтегрований компонент комунікативного менеджменту, комунікативної і професійної компетенції, який передбачає володіння мовою та професійно орієнтованим мовленням на варіативно-адаптивному рівні, а також на рівні вільного ділового спілкування (для фахівців, які мають високий рівень комунікативно-професійної компетенції), вирі-

шення завдань формування позитивного іміджу організації або особи.

У процесі планування змісту полікультурного виховання необхідно брати до уваги соціокультурну специфіку середовища, в якому знаходяться студенти, та їхні індивідуальні особливості. Специфіка методів полікультурного виховання визначається діалогічним характером функціонування та розвитку культури, рівнем етнокультурної ідентифікації студента, рівнем знань про полікультурне середовище, їхньою емоційною культурою та культурою поведінки, що потребують використання активних методів: бесіда, дискусія, діалог, моделювання, проектування, реконструкція, рефлексивні методи, рольові ігри. Базовими принципами полікультурного виховання є: принцип діалогу та взаємодії культур; принцип творчої доцільності вживання, збереження та створення нових культурних цінностей. Викладач повинен допомогти студентам усвідомити, що у світі існує безліч цінностей, що деякі з цих цінностей витікають із традицій того чи іншого народу і є для нього закономірним здобутком його досвіду й історичного розвитку.

Висновки. У контексті діалогу культур важливого значення набуває необхідність прищеплювати комунікантам не лише досвід поведінки і мислення в іншій культурі, але й досвід сприйняття нового для них соціокультурного середовища. Інакше кажучи, йдеться про виховання емпатичних здібностей як невід'ємної риси мовної особистості – готовності індивіда до сприйняття іншого напрямку думок, уміння співвідносити своє і чуже, що дозволить уникнути збоїв у спілкуванні, тобто міжкультурна толерантність. Студенти сучасного ВНЗ потребують більшого стимулювання і заохочення щодо їх відповідальної та відповідної підготовки з програми іноземної мови, якою вони повинні володіти після закінчення навчання. В усвідомленні ціннісних орієнтирів майбутніми фахівцями продуктивну роль відіграє і професійна іноземна підготовка. Полікультурне виховання сприяє зниженню соціальної напруги в суспільстві. Воно формує індивіда, який готовий до міжкультурного діалогу, розширює можливості полікультурного простору та створює умови для розвитку особистості.

Список бібліографічних посилань

1. Бакаева Г.Є., Борисенко О.А., Зуенко І.І. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Київ: Ленвіт, 2005. 119 с.
2. Рубцова А.В. Аксиологический подход как методологическая основа продуктивного обучения иностранному языку на переходном этапе российского образования. *Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена*. СПб.: Российский государственный педагогический университет им. А.И. Герцена, 2009. № 83. С.179–184.
3. Бернацька О.В. Моделювання ситуацій професійної діяльності у вищому навчальному закладі військового профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: Київський нац. ун-т ім. Т.Шевченка, 2004. 19 с
4. Лашкул В.А. Формування професійної компетенції студентів технічних ВНЗ засобами іноземної мови – складова якості професійної підготовки майбутнього фахівця. *Наука і методика: зб. наук.-метод.праць*. Київ: Аграрна освіта, 2006. Вип. 8. С. 140–144.
5. Сафонова В.В. Социокультурный подход к обучению иностранному языку как специальности: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. М., 1993. 47 с.

References

1. Bakaeva, H. Ye., Borysenko, O. A., Zuyenko, I. I. (2005). Program in the English language of professional orientation. Kyiv: Lenvit, 119. (in Ukr.)
2. Rubtsova, A.V. (2009). Axiological approach as a methodological basis for productive teaching of foreign language at a transitional stage of Russian education. *Journal of A.I. Gertsyn Russian State Pedagogical University*. Saint Petersburg. 83, 179–184. (in Russ.)
3. Bernatska, O.V. (2004). Modeling of situations of professional activity in higher educational establishment of military profile. (Ph.D Dissertation). *Thesis*. Kyiv Taras Shevchenko National University. 19 (in Ukr.)
4. Lyakush, V.A. (2006). Forming of professional competence of high technical school students by means of a foreign language – a quality constituent of professional training of a would-be specialist. *Science and Methodology: collection of scientific and methodological works*. Kyiv: Agrarian Education. 8. 140–144. (in Ukr.)
5. Safonova, V.V. (1993). Sociocultural approach to teaching foreign language as a speciality. (Doctor of Science Dissertation). *Thesis*. Moscow. 47. (in Russ.)

TSYMBRYLO Svitlana,

Ph. D in Pedagogy, Associate Professor of Foreign Languages Department,
Lviv Polytechnic National University
e-mail: svitlana.ts77@gmail.com

THE VALUE OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING AS A FACTOR OF STUDENTS' POLY-CULTURAL UPBRINGING AT TECHNICAL HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Abstracts. Almost all big countries belong to polycultural and polyethnic communities where national minorities live and other ethnic groups, as a result of mass migration, are formed. The necessity of tolerant coexistence with other ethnic and national minorities generates the need for polycultural education as an essential social principle and priority of educational policy. The aim of the article is consideration of prob-

lems in the process of forming students' language competence, particularly the problem of foreign language training as a factor of polycultural education of high school students. The article analyzes the concept of foreign language training of high technical school students. Foreign language training of an engineer after graduation of high school must correspond at least to the level B 2 according to the Pan-European recommendations for language education. Students must master communicative professional competence which includes: willingness and ability to master subject scientific knowledge in professional communication; integral property of a personality which synthesizes common culture of communication and its manifestations in professional activity; integrated component of communicative management and professionally communicative competence which involves a good command of professionally oriented and business foreign language; solving the problems of forming a positive image of an organization or a person. The lack of motivation of foreign language learning is one of the main problems among students of nonlinguistic specialties as a foreign language is not their major. Making changes to the content, forms and methods of students' educational activity making it possible to devel-

op students' creativity is the key to solution of this problem. A new tendency in foreign language teaching methods is an application of individual approach which takes into account individual differences and features of every student. The article also defines and outlines the essence and the tasks of polycultural education, characterizes and distinguishes peculiarities of polycultural education and its basic principles. Polycultural education contributes to reducing of social tension in society, forms an individual who is ready for intercultural dialogue, expand possibilities of polycultural space and create conditions for personal development. In the context of the dialogue of cultures it is important to instill students into experience of perceiving of a new socio-cultural environment and educate interpersonal tolerance as an integral part of linguistic personality and professional foreign language training greatly contributes into awareness of value orientations by would-be specialists.

Key words: foreign trainingni; students; high technical educational establishment; polycultural education.

Одержано редакцією 26.03.2018
Прийнято до публікації 02.04.2018